

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa

o stave vytvárania podmienok inkluzívneho vzdelávania pre žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v základných školách v školskom roku 2014/2015 v SR

V školskom roku 2014/2015 sa v 165 základných školách vykonali inšpekcie, ktorých súčasťou bola úloha zameraná na monitoring vytvárania podmienok inkluzívneho vzdelávania pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ďalej so ŠVVP) s osobitným zameraním na skupinu žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (ďalej SZP). Úloha sa realizovala v 57 subjektoch, v ktorých bolo zastúpenie žiakov zo SZP z marginalizovaných rómskych komún (ďalej MRK) nižšie ako 70 %. Z celkovej počtu kontrolovaných škôl v 77 neevidovali žiakov zo SZP a v 31 subjektoch bolo ich zastúpenie vyššie.

Náležitú údaje a informácie potrebné k výkonu inšpekcie získavali školskí inšpektori prostredníctvom informačného dotazníka pre riaditeľa školy, realizáciou rozhovorov s vedúcimi pedagogickými zamestnancami, s učiteľmi, s vychovávateľmi i s asistentmi učiteľov a so žiakmi. V priebehu inšpekcie sa vykonala kontrola príslušnej pedagogickej dokumentácie a uskutočnili hospitácie v triedach, v ktorých sa žiaci zo SZP vzdelávali. Prekážkou pri zbere údajov bolo opätovne nesprávne identifikovanie žiakov zo SZP niektorými riaditeľmi škôl, napriek stanoveným kritériám identifikácie, alebo odmietnutie identifikovať týchto žiakov.

V kontrolovaných 57 školách (53 štátnych a 4 cirkevné) evidovali 12 794 žiakov, z toho bolo 1 808 žiakov zo SZP (tabuľka č. 1). S vyučovacím jazykom slovenským bolo 46 škôl, s jazykom maďarským 10 a s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským 1 škola.

Na základe odporúčania centier špeciálno-pedagogického poradenstva sa 180 žiakov zo SZP s diagnostikovaným zdravotným znevýhodnením (ďalej ZZ) vzdelávalo formou integrácie v bežných triedach a 110 v zriadených špeciálnych triedach.

Tabuľka č. 1 Prehľad o počte škôl a počte žiakov zo SZP

Kraj	Počet			
	ZŠ	Žiaci	z nich žiaci zo SZP	%
Bratislavský	1	123	5	4,0
Trnavský	7	1 453	143	9,8
Trenčiansky	5	1 495	95	6,4
Nitriansky	12	1 581	188	11,9
Banskobystrický	17	5 240	869	16,6
Žilinský	3	1 099	47	4,2
Prešovský	3	125	20	16,0
Košický	9	1 678	443	26,4
SR	57	12 794	1 808	14,1

V školských vzdelávacích programoch (ďalej ŠkVP) sa vykonala hlbšia obsahová analýza zacielená na vzdelávanie žiakov zo SZP, na obsažnosť a úplnosť charakteristiky tejto skupiny žiakov, na stanovenie stratégií ich vzdelávania smerovanej k inklúzii a k vytváraniu edukačného prostredia rešpektujúceho sociálne, ekonomické a kultúrne špecifiká žiakov.

Získané údaje boli konfrontované so zisteniami z vykonaných hospitácií, na ktorých sa sledovala miera implementácie deklarovaných spôsobov a metód vzdelávania žiakov, miera realizovania podporných opatrení vedúcich k skvalitneniu vzdelávania a k zlepšeniu postavenia žiakov zo SZP vo vzdelávaní. Školskí inšpektori kontrolovali aj zvolenú organizáciu vzdelávania žiakov, ich zaradenie do tried nultých ročníkov, do špecializovaných a špeciálnych tried. Monitorovali tiež ponuku možností zúčastňovať sa voľno-časových aktivít realizovaných školou, realizáciu programov multikultúrnej výchovy a činnosť školy v oblasti kooperácie s rodinou, so sociálnymi pracovníkmi, s inštitúciami i s organizáciami zaoberajúcimi sa problémami rodín v sociálnom vylúčení.

Málo vyhovujúcu úroveň mali vzdelávacie programy v 7 a **nevyhovujúcu** úroveň v 2 subjektoch. Väčšina pedagogických zamestnancov škôl najmä z Banskobystrického, Prešovského, Košického, Žilinského i Trnavského kraja venovali vo svojich vzdelávacích programoch edukácii žiakov zo SZP značnú pozornosť. Stanovené vlastné ciele orientovali na oblasť poznávaciu, estetickú a zážitkovú, na poznanie regionálneho a globálneho prostredia, na rozvíjanie komunikačných zručností, na zvyšovanie informačnej gramotnosti, na rozvoj multikultúrneho myslenia žiakov žijúcich na národnostne zmiešanom území a území obývanom marginalizovanými rómskymi komunitami. Všetky stanovené ciele smerovali k príprave žiakov na ďalšie vzdelávanie. Disponibilné hodiny využili prevažne na posilnenie povinných vyučovacích predmetov vzdelávacích oblastí *jazyk a komunikácia, matematika a práca s informáciami*, niekde aj na posilnenie predmetov oblasti *človek a svet práce*. Na národnostne zmiešanom území bolo prioritné rozvíjanie komunikačných zručností žiakov v slovenskom jazyku. Niektoré školy využívali voliteľné hodiny na zavedenie nových predmetov podporujúcich socializáciu a rozvíjanie pracovných návykov a zručností žiakov. Podmienkam výchovy a vzdelávania žiakov zo SZP nevenovalo náležitú pozornosť vo vypracovaných vzdelávacích programoch až 25 % škôl. V subjektoch, kde rómski žiaci zo SZP tvorili nízke percento z celkového počtu žiakov, sa ich vzdelávanie realizovalo prevažne v zriadených bežných triedach spoločne s majoritnou populáciou. V školských programoch okrajovo, len vo všeobecnej rovine, deklarovali vytvorenie edukačného prostredia rešpektujúceho sociálne, kultúrne a jazykové špecifiká rómskych žiakov zo SZP, zriedkavo charakterizovali sociálne znevýhodnené prostredie, vytváranie podmienok pre inkluzívne vzdelávanie. Ich edukácia si zväčša nevyžadovala špecifickú úpravu učebného plánu, učebných osnov. Prierezová téma multikultúrna výchova nebola realizovaná cieľavedome ako nástroj rešpektovania odlišností a spájania žiakov. Prevažne bola uskutočňovaná intuitívne ako súčasť jednotlivých naplánovaných alebo náhodných aktivít. Z kontrolovaných škôl možno v tejto oblasti pozitívne hodnotiť snahu 2 školských subjektov, v ktorých uskutočňovali multikultúrne vzdelávanie zamerané na rozvoj poznania rozličných kultúr, vzájomného rešpektu, prosociálneho správania a konania rešpektujúceho kultúrnu odlišnosť.

V oblasti personálneho zabezpečenia prevažná väčšina škôl deklarovala v ŠkVP ustanovenie špeciálneho pedagóga, asistenta učiteľa, asistenta vychovávateľa a definovala ich kompetencie. Napriek tomu v niektorých školách s vyšším počtom vzdelávaných žiakov zo SZP so zdravotným znevýhodnením špeciálny pedagóg nepracoval.

Opatrenia zamerané na prekonanie jazykovej bariéry rómskych detí nastupujúcich do 1. ročníka ZŠ boli charakterizované v kontrolovaných programoch len ojedinele. Riaditelia viacerých škôl v rozhovoroch uvádzali, že žiaci pochádzajúci z rómskych komunít prirodzene komunikovali v maďarskom alebo v slovenskom jazyku. Rómskym jazykom komunikovali v rodinnom prostredí, v škole len medzi spolužiakmi. Žiadna zo škôl nevyužila možnosť vyučovať rómsky jazyk alebo ho používať vo výchove a vzdelávaní ako pomocný jazyk. Rómsky jazyk v písomnej aj v ústnej podobe ovládalo 5 asistentov učiteľa.

Učitelia ojedinele i asistenti učiteľa v 92 % subjektov absolvovali rôzne inovačné špecializačné, kvalifikačné vzdelávania, zapájali sa do vzdelávacích projektov zameraných na výchovu a vzdelávanie žiakov zo SZP. Na internom vzdelávaní pedagógov sa výrazne podieľali aj metodické združenia a predmetové komisie, ktoré koordinovali vzájomné odovzdávanie skúseností zo vzdelávacích podujatí. V niektorých školách v plánoch kontinuálneho vzdelávania pedagogických zamestnancov nepovažovali problematiku edukácie žiakov zo SZP za prioritnú, vzdelávacie aktivity učitelia smerovali najmä k zvýšeniu vlastnej odbornej spôsobilosti.

kraji prijalo zásadu *komunitného vzdelávania*. Prostredníctvom projektov spolufinancovaných zo zdrojov EÚ ponúkali žiakom zaujímavé činnosti v popoludňajšom čase, umožňovali im pripravovať sa na vyučovanie. Počas celodenného výchovného systému sa žiakom venovali špeciálni pedagógovia, sociálni asistenti i asistenti učiteľa. Školy zapojené do Vo všetkých subjektoch mali žiaci bez rozdielu vytvorenú rovnakú príležitosť rozvíjať svoju tvorivosť, zručnosť, umelecké predpoklady počas činnosti v *záujmových útvaroch*. Rómski žiaci zo SZP sa aktívnejšie zapájali do prípravy programov na rôzne podujatia spoločenského, kultúrneho a športového charakteru. Niektorí úspešne reprezentovali svoju školu vo výtvarných, hudobných, športových, vedomostných súťažiach. Viacero škôl v Košickom projektov získali okrem odborného tímu zamestnancov aj materiálnu podporu. V rámci projektu PRINED (posilnenie sociálnej inklúzie prostredníctvom interkultúrneho vzdelávania, poznanie rómskeho jazyka a kultúry, spolupráca medzi školou a rodinami) vytvorili školský inkluzívny tím, v ktorom boli psychológ, sociálny a špeciálny pedagóg. V spolupráci s obcou realizovala ďalšia ZŠ projekt *Rómske srdce ožilo*. Dve školy boli zapojené do projektu *Vzdelávanie detí a mládeže z MRK* zameraného na výchovu a vzdelávanie k sociálnej spravodlivosti, rodovo citlivej výchovy na školách, na psychohygienu a na copingové stratégie a alternatívne vzdelávacie postupy.

Žiacka školská rada bola ustanovená v 19 subjektoch, z nich v 7 radách mali zastúpenie aj žiaci zo SZP.

Zabezpečenie podmienok výchovy a vzdelávania bolo v 1 škole na *málo vyhovujúcej úrovni* a v 1 na *nevyhovujúcej úrovni*.

Odbornosť vyučovania zaistili v školách pomerne dobre na 87,59 %, v 6 subjektoch bola nižšia ako 71 %, v 2 subjektoch vyučovali neodborne takmer všetky predmety. V školách pôsobilo 56 asistentov učiteľa a 4 asistenti vychovávateľa.

Príspevok na skvalitnenie podmienok výchovy a vzdelávania žiakov zo SZP poberali takmer vo všetkých školách, spolu pre 1 365 žiakov. Väčšinou sa využíval na nákup edukačných pomôcok, na skvalitnenie a modernizáciu výchovno-vzdelávacieho prostredia, na nákup základných hygienických potrieb, na vytvorenie postu asistenta učiteľa. Významným a nezanedbateľným motivačným faktorom k zlepšeniu dochádzky žiakov do školy bolo využitie príspevku na dotáciu stravy. Príspevok bol často použitý aj na zabezpečenie dopravy na výlety, exkurzie, plavecký kurz. Niekde poskytovali žiakom bezplatnú starostlivosť v ŠKD alebo znížili príspevok na čiastočnú úhradu nákladov za poskytovanú starostlivosť v tomto školskom zariadení. Pre nechotu zákonných zástupcov vybaviť príslušné potvrdenia nebol 1 škole priznaný príspevok na skvalitnenie podmienok výchovy a vzdelávania žiakov zo SZP.

Prostredie ZŠ, učebné zdroje, potenciál digitálnych technológií a knižníc umožňovali všetkým žiakom, vrátane žiakov zo SZP, uspokojovať ich vzdelávacie, kultúrne a sociálne potreby. Vybavenie tried bolo štandardné, v niektorých školách zariadené novým školským nábytkom, keramickými, magnetickými a interaktívnymi tabuľami, funkčnou didaktickou technikou. Všetci žiaci bez rozdielu využívali odborné učebne, informačno-komunikačné centrá, šatne alebo priestory na odkladanie odevu, hygienické zariadenia a zariadenia školského stravovania. Vo viacerých školách sa vyučovanie predmetov zo vzdelávacej

oblasti *človek a svet práce* realizovalo v školských dielňach alebo v prírode. Väčšie školy mali k dispozícii veľké oddychové zóny s lavičkami, preliezačkami a hojdačkami. Športové aktivity realizovali žiaci na športových areáloch s viacerými ihriskami, niekde i s antukovou dráhou, s trampolínami, ojedinele aj s menším bazénom. Udržiavaný a esteticky upravený interiér i exteriér škôl poskytoval všetkým žiakom bez rozdielu príjemné prostredie a vhodné podmienky na oddych a relaxáciu.

Pretrvávajúcim nedostatkom v tejto oblasti, spravidla v neplnoorganizovaných školách, bolo nevybudovanie telocvične, a tým nezabezpečenie vhodných podmienok na plnenie učebných osnov a dodržiavanie vzdelávacích štandardov predmetu telesná a športová výchova. Výrazne negatívnym sa javilo zistenie, že 4 triedy prvého stupňa len s rómskymi žiakmi boli umiestnené v samostatnej budove školy.

Vo väčšine kontrolovaných subjektov využívali vo výchovno-vzdelávacom procese všetci žiaci školy dostupné **učebnice, učebné a kompenzačné pomôcky**. Niektoré školy si však nezabezpečili dostatočné vybavenie učebnicami, vo vyučovacom procese využívali na doplnenie a precvičovanie učiva aj učebnice staršieho vydania. V 1 ZŠ chýbali žiakom učebnice až pre 14 vyučovacích predmetov. Riaditelia škôl v rozhovoroch uviedli, že finančné prostriedky na nákup pracovných zošitov pre žiakov poskytovali zo zdrojov školy alebo ich získavali prostredníctvom realizácie projektov, niekde ich zaplatili zákonní zástupcovia, zriedka rada rodičov. Subjekty s väčším počtom žiakov pochádzajúcich zo sociálne a ekonomicky oslabeného rodinného prostredia kupovali pracovné zošity z príspevku na žiakov zo SZP. Negatívnym zistením najmä vo vidieckych školách Prešovského, Nitrianskeho, Banskobystrického i Trenčianskeho kraja bolo, že si rómski žiaci učebnice a učebné pomôcky po vyučovaní nebrali domov, ale ich nechávali v škole (niekde so súhlasom zákonných zástupcov), aby nedošlo v domácom prostredí k ich strate, k zabúdaniu, prípadne k ich zničeniu.

Pedagogickí zamestnanci dochádzku žiakov pravidelne monitorovali. Z údajov uvedených v informačnom dotazníku pre riaditeľa školy o **dochádzke žiakov** vyplynulo, že rómski žiaci zo SZP zameškali pomerne veľa vyučovacích hodín (*tabuľka č. 2*). Dôvodom ospravedlnenej absencie jednotlivcov bola najmä ich chorobnosť. Najčastejšie príčiny neospravedlnenej dochádzky boli zlá finančná situácia v rodinách (chýbali peniaze na oblečenie, na obuv, na základné osobné a hygienické potreby, na dopravu do školy), nedostatočná kontrola zo strany zákonných zástupcov, nízka motivácia k učeniu, záškoláctvo, neskoré príchody na vyučovanie, úteky z posledných vyučovacích hodín, opatrovanie mladších súrodencov, nepredloženie dokladu o lekárskom vyšetrení. Podľa vyjadrení riaditeľov škôl riešenie problému neospravedlnených vyučovacích hodín (viac ako 15 v mesiaci) s pomocou príslušných orgánov štátnej správy a obcou v niekoľkých prípadoch zlepšilo riadne plnenie školskej dochádzky žiakov, ale celkovo sa v školách počet neospravedlnených hodín žiakov neznížil. V 1 ZŠ boli pre záškoláctvo 4 žiaci vyňatí z rodín a umiestnení v reedukačnom centre.

Tabuľka č. 2 Počet zameškaných hodín žiakov zo SZP

Školský rok	Počet zameškaných hodín			
	ospravedlnené	Ø na žiaka	neospravedlnené	Ø na žiaka
druhý polrok šk. r. 2013/2014	372 445	193	21 800	11
prvý polrok šk. r. 2014/2015	240 914	124	8 762	4,5

Pedagogické rady a riaditelia škôl prijímali rôzne, viac i menej účinné **opatrenia na zlepšenie dochádzky** jednotlivcov. V dotazníku uviedli, že uplatňujú najmä individuálne

pohovory triednych učiteľov i asistentov učiteľa so žiakmi, predvolanie zákonných zástupcov do škôl, spoluprácu s príslušnými úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny a s komunitnými centrami. Efektívne sa javili domáce návštevy asistentov učiteľa v rodinách. Učitelia využívali na posilnenie disciplíny udeľovanie pozitívnych výchovných opatrení, či naopak napomenutie, pokarhanie, zníženie známky zo správania. Motivačný charakter malo na vyučovacích hodinách aj pozitívne verbálne hodnotenie a oceňovanie pokrokov jednotlivcov v učení.

Povinnú školskú dochádzku (ďalej PŠD) v nižšom ako 9. ročníku v predchádzajúcom školskom roku ukončilo **102** žiakov zo SZP (*najviac v Košickom kraji – 44 a v Banskobystrickom kraji – 34*). Od začiatku PŠD zväčša absolvovali 10 rokov vzdelávania a dosiahli fyzický vek 16 rokov. Ich neúspešnosť vo vzdelávaní, opakovanie ročníkov boli spôsobené vysokou mierou absencie na vyučovaní a negatívnymi vplyvmi sociálneho prostredia, v ktorom žili. Títo žiaci nemali motiváciu úspešne absolvovať nižší stredný stupeň vzdelania, ktorý by im umožnil uchádzať sa o štúdium na strednej škole a následne získať profesijnú kvalifikáciu.

Povinnú školskú dochádzku osobitným spôsobom v školách mimo územia SR plnilo **82** žiakov zo SZP (*najviac v Košickom kraji – 63 a v Banskobystrickom kraji – 15*). Problémy súvisiace s plnením PŠD sa v niektorých školách každoročne opakovali. Zákonný zástupca žiaka nepredložil žiadosť o povolení plnenia PŠD mimo územia SR, neoznámil v stanovenom termíne názov a adresu školy, ktorú žiak v zahraničí navštevuje, v mnohých prípadoch so školou nekomunikoval. Potrebné údaje o žiakoch často nedokázali školám poskytnúť ani príslušné oddelenia úradu práce, sociálnych vecí a rodiny. V ojedinelých prípadoch sa žiaci ani po ukončení 9. ročníka nedostavili na komisionálne skúšky.

Školský klub detí (ďalej ŠKD) navštevovali prevažne žiaci primárneho vzdelávania. Z celkového počtu žiakov zo SZP, ktorí navštevovali kontrolované subjekty evidovali školské kluby len **344** žiakov (*tabuľka č. 3*). Vychovávateľa ŠKD a niekde i pedagogickí asistenti vychovávateľa zabezpečovali v popoludňajšom čase rekreačnú i relaxačnú činnosť a pravidelnú prípravu na vyučovanie. Nízky záujem o aktivity v klube nebol z dôvodu finančnej záťaže rodinného rozpočtu (riaditelia školy vydali rozhodnutie o odpustení príspevku na čiastočnú úhradu nákladov za starostlivosť poskytovanú žiakom v ŠKD), ale vyplynul z nezájmu rodičov podporovať ich vzdelávanie a pravidelnú prípravu na vyučovanie.

Tabuľka č. 3 Počet rómskych žiakov v ŠKD

Kraj	Počet žiakov zo SZP		
	ZŠ	ŠKD	%
Bratislavský	5	0	0,0
Trnavský	143	64	44,8
Trenčiansky	95	6	6,5
Nitriansky	188	49	15,9
Banskobystrický	869	182	20,9
Žilinský	47	12	25,5
Prešovský	20	1	0,8
Košický	443	30	6,7
SR	1 808	344	19,0

Z 57 kontrolovaných škôl sa do aplikovania národného projektu *Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunit* zavedením

celodenného výchovného systému zapojilo len 9 škôl. Žiakom v čase mimo vyučovania poskytovali sústavné výchovné pôsobenie s cieľom eliminovať negatívne vplyvy rodinného a širšieho sociálneho prostredia a pomáhať prekonávať sociálnu izolovanosť.

Riaditelia škôl v rozhovoroch zhodnotili **spoluprácu a komunikáciu** so zákonnými zástupcami žiakov zo SZP za primeranú, ale náročnú. Viacerí rodičia svoje povinnosti orientovali len na starostlivosť o materiálne zabezpečenie detí (*oblečenie, jedlo na desiatu*), menej sa zaoberali ich výchovno-vzdelávacími výsledkami, plnením povinnej školskej dochádzky, prípadne pomocou pri domácej príprave na vyučovanie. Kultúrnych podujatí organizovaných školou sa zúčastňovali zriedka, len vtedy, ak v programe účinkovali ich deti. Aktívnejší boli v zapájaní sa do manuálnych činností, napríklad do úpravy okolia školy, do upratovania školských priestorov. Úplný nezáujem rodičov o vzdelávacie výsledky detí, aj o akúkoľvek spoluprácu so školou potvrdil len riaditeľ 1 školy.

Vytváranie predpokladov na zabezpečenie rovnoprávných podmienok vo výchove a vzdelávaní žiakov zo SZP

Nultý ročník bol zriadený v 2 školách pre 22 žiakov. V 1 zo škôl ho navštevovalo 14 žiakov z majoritnej populácie a v druhej škole evidovali v nultom ročníku 8 žiakov zo SZP z MRK. Žiaci boli do nultého ročníka zaradení v súlade s príslušnými ustanoveniami zákona a z dôvodu, že nebol u nich predpoklad úspešného zvládnutia prvého ročníka ZŠ.

Špecializovaná trieda bola zriadená pre 6 žiakov, z nich 4 nezvládli obsah vzdelávania 1. ročníka a z výchovno-vzdelávacieho hľadiska potrebovali vlastný rozvojový program, u 2 žiakov nebol na základe psychologického vyšetrenia predpoklad úspešného zvládnutia obsahu vzdelávania 1. ročníka. Dokumentácia žiakov obsahovala všetky náležité súčasti.

Zaradenie žiakov zo SZP so zdravotným znevýhodnením do **špeciálnych tried** sa realizovalo prevažne v súlade s ustanoveniami všeobecne záväzných právnych a rezortných predpisov. V špeciálnych triedach sa vzdelávalo 110 žiakov z MRK s diagnostikovaným ľahkým a stredným stupňom mentálneho postihnutia. V 2 školách Banskobystrického kraja v 3 špeciálnych triedach vzdelávali výhradne 32 žiakov z MRK s diagnostikovaným zdravotným znevýhodnením. Zaradenie žiakov do tried sa realizovalo na základe preukázateľného zdravotného znevýhodnenia potvrdeného v správe z diagnostických vyšetrení a s informovaným súhlasom zákonného zástupcu. Odborný poradenský servis žiakom i rodičom zabezpečovali výchovný poradca, školský špeciálny pedagóg, školský psychológ, triedni učitelia a odborní zamestnanci poradenského centra. V edukačnom procese sa žiakom venovali aj asistenti učiteľa.

Priamy negatívny vplyv na vytváranie vhodných podmienok výchovy a vzdelávania i zabezpečovanie kvalitnej edukácie žiakov **zo SZP so ZZ v špeciálnych triedach** alebo formou integrácie v bežných triedach mali vo viacerých subjektoch nevypracovanie individuálnych výchovno-vzdelávacích programov pre začlenených žiakov a nedôsledné vedenie príslušnej dokumentácie žiakov. K ďalším nedostatkom patrilo:

- nedodržanie počtu žiakov v špeciálnej triede so spojenými ročníkmi a žiakmi s rôznym stupňom mentálneho postihnutia;
- preradenie žiaka na inú formu vzdelávania bez písomnej žiadosti a informovaného súhlasu zákonného zástupcu, vzdelávanie žiaka v špeciálnej triede pre žiakov s mentálnym postihnutím bez preukázania zdravotného znevýhodnenia – diagnostikované hraničné pásmo mentálnej retardácie;
- prijatie žiaka bez písomnej žiadosti zákonného zástupcu a bez jeho poučenia o možnostiach vzdelávania dieťaťa.

V 1 subjekte sa zistilo viacero závažných nedostatkov vo vzdelávacom programe, v organizácii vyučovania (spájanie tried na druhom stupni), v zabezpečení nízkej odbornosti vyučovania (52,87 %), vo výrazných nedostatkoch vo výchovno-vzdelávacom procese. Tiež sa zistilo porušenie princípov výchovy a vzdelávania stanovených školským zákonom

používaním telesných trestov a sankcií. Z dôvodu nevyhovujúcich personálnych a materiálno-technických podmienok bol podaný podnet hlavnej školskej inšpektorke na predloženie žiadosti MŠVVaŠ SR na vyradenie školy zo siete škôl a školských zariadení.

Vzdelávanie 157 žiakov v 7 vyhradených triedach patrilo v 1 škole k výrazne negatívnym zisteniam. **Žiaci neboli diagnostikovaní ako žiaci so ŠVVP/zo SZP.** V čase inšpekcie bolo 54 žiakov dlhodobo v zahraničí a o 19-tich z nich škola ani v spolupráci s obcou a s príslušnými orgánmi štátnej správy nezistila údaje o mieste ich terajšieho pobytu. Riaditeľ školy v rozhovore uviedol, že zriaďovanie tried len s rómskymi žiakmi začali školským rokom 2008/2009. Väčšina žiakov absolvovala nultý ročník, do ktorého boli zaradení z dôvodu výraznej jazykovej bariéry a nedostatočnej školskej zrelosti. Triedy prvého stupňa len s rómskymi žiakmi boli umiestnené v samostatnej budove. Zloženie tried bolo zostavené v zmysle odborných vyjadrení školskej špeciálnej pedagogičky a odborných zamestnancov poradenských zariadení. Odporúčali zabezpečiť konkrétnym sledovaným žiakom čo najefektívnejšiu edukáciu z dôvodu, že ich vzdelávacie dispozície neboli predpokladom pre úspešné napredovanie vo vzdelávaní formou inklúzie v zmiešaných triedach. Po ukončení 4. ročníka žiaci pokračovali vo vzdelávaní v zmysle nadväzujúceho ŠkVP bez uplatnenia preverovania ich vedomostí a dosiahnutých kompetencií štandardizovanými testami. Školská inšpekcia zistený stav posúdila ako neopodstatnené vylúčenie rómskych žiakov z hlavného vzdelávacieho prúdu vytváraním vyhradených tried a nezabezpečením vzdelávania v triedach spolu s majoritnou populáciou.

Zistenia z hospitácií

V **bežných zmiešaných triedach** sa vzdelávalo **1 527** žiakov zo SZP. Školskí inšpektori vykonali celkovo **1 248** hospitácií (na prvom stupni **502** a na druhom stupni **746**) vo vybraných predmetoch takmer zo všetkých vzdelávacích oblastí. Na vyučovacích hodinách učitelia zabezpečovali vhodné a rovnaké pracovné podmienky pre všetkých žiakov, niekde asistenti učiteľa poskytovali jednotlivcom individuálnu pomoc pri riešení úloh i pri bežných školských činnostiach. Výber foriem a metód vyučovania prevažne rešpektoval vekové osobitosti žiakov, ich schopnosti a možnosti, ale aj obmedzenia vyplývajúce z prostredia, v ktorom žili alebo z ich zdravotného znevýhodnenia. Učitelia redukovali náročnosť zadania úloh, poskytovali jednotlivcom dostatok času na premyslenie odpovede, dostatok času na písomné i ústne riešenie úloh. V prípade, že žiaci nepochopili učivo uplatnili predĺžený doplňujúci výklad. V priebehu hodín vhodne zaraďovali aj motivujúce hrové a zábavné formy práce, dramatizáciu, zážitkové učenie, rôznorodé manipulačné činnosti. Pomerne málo boli vo vyučovaní využívané prostriedky IKT napriek dobrej, niekde nadštandardnej vybavenosti tried. Pri interaktívnych činnostiach kolektív triedy, skupiny alebo jednotlivci navzájom komunikovali, spolupracovali a akceptovali sa bez prejavov intolerancie. Záujem žiakov o učenie podporovali pedagógovia pozitívnym, prevažne verbálnym hodnotením, niektorí oceňovali aj tie najmenšie pokroky v učení žiaka. Len zriedka ich stimulovali k sebareflexii či k hodnoteniu výkonu spolužiakov. Rómski žiaci zo SZP bezprostredne, rovnako ako ich majoritní spolužiaci, pracovali s učebnicami, manipulovali s učebnými i kompenzačnými pomôckami. Ich jazykový prejav bol menej výrazný, na kladené otázky často odpovedali jednoslovné, ojedinele prejavovali snahu aktívne samostatne a bez vyzvania komunikovať. Požiadavky vyučujúcich si väčšinou zodpovedne plnili, výrazné prejavy odmietania a neochoty sa vyskytli len zriedka. Vo vyšších ročníkoch záujem o učenie výrazne klesal aj napriek stimulácii učiteľov. K negatívnym zisteniam z hospitácií prináležia zistenie z 1 neplnoorganizovanej školy, kde úroveň vyučovacieho procesu bola málo vyhovujúca. Na hodinách dominovalo frontálne vyučovanie so zlou organizáciou práce bez aktívnej participácie žiakov.

Iné zistenia

V 31 ZŠ, ktoré evidovali 70 % až 100 % žiakov z MRK (tabuľka č. 5), nebolo možné posudzovať ako podporujú vytváranie inkluzívneho vzdelávania. Zistenia z týchto škôl však úzko súvisia s problematikou vytvárania adekvátnych podmienok kvalitného a rovnakého vzdelávania pre všetkých žiakov, vrátane žiakov zo SZP, s cieľom eliminovať sociálne rozdielnosti a umožniť im tak úspešne sa uplatniť na trhu práce.

Tabuľka č. 5 Prehľad o počte škôl s vyšším zastúpením žiakov zo SZP (z MRK) 70 % – 100 %

Kraj	Počet ZŠ	Počet žiakov	z nich žiaci zo SZP/so ZZ
Nitriansky	1	145	16
Banskobystrický	10	381	57
Žilinský	1	167	77
Prešovský	8	773	91
Košický	11	1 196	273
SR	31	2 662	514

Celkovo subjekty navštevovalo **2 662** žiakov, z nich **402** malo diagnostikované zdravotné znevýhodnenie a **112** žiakov diagnostikované špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby vyplývajúce z málo podnetného sociálneho prostredia, v ktorom žili (tabuľka č. 5). Z kontrolovaných subjektov bolo 24 neplnoorganizovaných (poskytovali len primárny stupeň vzdelania) s počtom evidovaných žiakov od 11 do 118. Pôsobilo v nich **38 asistentov učiteľa** a **2 asistenti vychovávateľa**, nikto z nich neovládal rómsky jazyk. Riaditelia 4 škôl nespĺňali kvalifikačné predpoklady a požiadavky na výkon vedúceho pedagogického zamestnanca a v 9 subjektoch bola odbornosť vyučovania nižšia ako 70 %-ná, pedagogickí zamestnanci nespĺňali kvalifikačné požiadavky a osobitné kvalifikačné predpoklady pre výkon pedagogickej činnosti.

Vo vypracovaných ŠkVP zohľadňovali aktuálne regionálne podmienky (národnostne zmiešané územie, spádová oblasť pre žiakov z okolitých obcí, slabé sociálne rodinné zázemie žiakov) a osobitosti vo vzdelávaní žiakov z MRK. Ich špecifickým potrebám prispôbovali učebný plán, posilnili disponibilnými hodinami vyučovacie predmety *slovenský jazyk a literatúra, matematika, prírodovedné predmety, pracovné vyučovanie* a niekde zaradili nové predmety s cieľom formovať estetické postoje a prosociálne správanie žiakov. Na **nevyhovujúcej úrovni** boli ŠkVP vypracované v **4** školách, zistené nedostatky sa týkali najmä nedôsledného vypracovania **učebných plánov** a **učebných osnov**. Viaceré školy ponúkali široké spektrum voľno-časových aktivít, len 8 zo škôl sa však zapojilo do projektu zameraného na realizáciu celodenného výchovného systému.

Priestorové podmienky výchovy a vzdelávania boli v školách celkovo zabezpečené na priemernej úrovni. V dôsledku nedostatočných priestorov pre zriadenie klasických učební sa v 3 školách vzdelávali žiaci v dvoch zmenách. V 10 neplnoorganizovaných subjektoch nebola zriadená telocvičňa, žiaci cvičili v čase nepriaznivého počasia na chodbách škôl, kde neboli vytvorené vhodné podmienky na plnenie učebných osnov telesnej a športovej výchovy, 3 školy nemali školskú jedáleň a len v jednej z nich poskytovali žiakom suchý obed. Priestorové podmienky na nevyhovujúcej úrovni mala 1 ZŠ. Žiaci školy sa vzdelávali v jednom z piatich pavilónov, ktoré boli spojené chodbami zhotovenými z plechu a nespĺňali kritériá bezpečnosti. V ďalších štyroch pavilónoch boli zriadené odborné učebne, telocvičňa a školská jedáleň, ale pre zlý technický stav budov a neopravenú strechu sa v zimnom období nevykurovali a na vzdelávacie účely sa nevyužívali.

Materiálno-technické vybavenie viacerých subjektov bolo niekde až nadštandardné (v každej triede bola interaktívna tabuľa, dostatok počítačov v odbornej učebni, žiaci a učitelia mali k dispozícii aj tablety). Pedagogickí zamestnanci a žiaci boli zapojení do rôznych projektov s cieľom skvalitňovať výchovu a vzdelávanie i materiálno-technické vybavenie subjektov prostriedkami IKT. Ojedinele nemali v školách dostatok moderných učebných alebo kompenzačných pomôcok pre žiakov zo SZP so zdravotným znevýhodnením.

Riaditelia škôl venovali pozornosť monitorovaniu správania žiakov, dodržiavaniu pravidelnej dochádzky do školy. Výskyt **šikanovania** v školách potvrdili aj zistenia z dotazníka, ktorý zadávala školská inšpekcia v plnoorganizovaných školách žiakom druhého stupňa. Pomerne alarmujúce bolo zistenie v 1 škole, kde takmer 22 % žiakov bolo aspoň raz šikanovaných a 54 % bolo svedkom šikanovania.

Školy zasielali oznámenia o zanedbávaní **povinnnej školskej dochádzky** príslušným orgánom štátnej správy a zriaďovateľovi. V prvom polroku školského roka 2014/2015 ich zaslali **112**. Viac ako 15 zameškaných vyučovacích hodín v mesiaci malo **81** žiakov. Riaditelia škôl riešili jednotlivé prípady v spolupráci so starostami obcí, terénnymi sociálnymi pracovníkmi a návštevami asistentov učiteľa v problémových rodinách. **Povinnú školskú dochádzku osobitným spôsobom v školách mimo územia SR** plnilo v aktuálnom školskom roku **106** žiakov, o viacerých z nich nemali riaditelia škôl žiadne informácie, zákonní zástupcovia s nimi nekomunikovali.

Organizácia výchovy a vzdelávania

Nultý ročník bol zriadený v 10 školách (tabuľka č. 6), vzdelávalo sa v nich **111** žiakov, z nich boli **96** žiaci zo SZP/z MRK. Ich zaradenie do nultého ročníka bolo väčšinou v súlade s ustanoveniami zákona, ojedinele absentovalo v dokumentácii odporúčanie všeobecného lekára pre deti a dorast alebo aj odporúčanie príslušného poradenského zariadenia. V 2 neplnoorganizovaných školách sa z dôvodu nízkeho počtu žiakov vzdelávanie žiakov nultého ročníka realizovalo v triede so spojenými ročníkmi (nultý – 4. ročník), a v inej škole sa na hodinách niektorých výchovných predmetov žiaci nultého ročníka vzdelávali spolu so žiakmi špeciálnej triedy.

Tabuľka č. 6 *Prehľad o počte škôl, ktoré zriadili nultý ročník a špeciálne triedy; prehľad o počte žiakov zo SZP (z MRK) evidovaných v triedach*

Kraj	Počet					
	ZŠ	Nulté ročníky	Žiaci zo SZP	ZŠ	Špeciálne triedy	Žiaci zo SZP
Žilinský	1	1	16	1	2	16
Banskobystrický	2	-	3	4	4	28
Prešovský	3	3	29	4	4	32
Košický	4	4	48	4	12	111
Spolu	10	8	96	13	22	187

Rómski žiaci so ZZ sa vzdelávali v **22** zriadených **špeciálnych** triedach, z nich sa na prvom stupni v **14** triedach vzdelávalo **113** žiakov a na druhom stupni v **8** zriadených špeciálnych triedach **74** žiakov (tabuľka č. 6). Do tried boli žiaci prijímaní na základe preukázateľného zdravotného znevýhodnenia (ľahký alebo stredný stupeň mentálneho postihnutia) realizovaného príslušným poradenským zariadením a písomných žiadostí zákonných zástupcov. Systém výchovného poradenstva zamerali v školách na stanovenia špecifických foriem výchovy a vzdelávania a na vytváranie vhodných vzdelávacích

podmienok prostredníctvom primeraných postupov a zásad hodnotenia žiakov. V niektorých subjektoch Banskobystrického a Košického kraja nezabezpečili primerané podmienky vzdelávania žiakov zo SZP so ZZ v špeciálnych triedach. V 3 subjektoch nedodrжали stanovený počet žiakov špeciálnej triedy i triedy so spojenými ročníkmi. V 1 škole nezabezpečili odbornosť vyučovania. V inej ZŠ sa vzdelávanie 3 žiakov realizovalo formou individuálnej integrácie bez komplexného diagnostického vyšetrenia v príslušnom centre a 2 žiakov bez písomnej žiadosti zákonných zástupcov. V ďalšom subjekte pri zmene formy vzdelávania žiakov absentovala v dokumentácii 6 žiakov písomná žiadosť zákonných zástupcov. Škola len so žiakmi z MRK nezasielala oznámenia príslušnému orgánu štátnej správy a obci o žiakoch, ktorí neospravedlnene vynechali viac ako 15 hodín v mesiaci. V prípade zhoršenia prospechu a správania žiakov neinformovali školy preukázateľným spôsobom zákonných zástupcov. Žiakom, ktorí mali na konci druhého polroka z jedného alebo dvoch predmetov prospech nedostatočný, neumožnili na dvoch školách vykonať z predmetov opravnú skúšku – opakovali ročník. V ďalšej škole nezabezpečili pre 12 žiakov s mentálnym postihnutím a 9 žiakov s vývinovými poruchami učenia vzdelávanie v súlade s odporúčaniami poradenského zariadenia v špeciálnej triede alebo formou školskej integrácie; vzdelávanie 2 žiakov s diagnostikovaným stredným stupňom mentálneho postihnutia sa neuskutočňovalo podľa príslušného vzdelávacieho programu a žiak s mentálnym postihnutím zaradený v bežnej triede nebol vzdelávaný podľa učebných osnov špeciálnej školy. V inej škole nevypracovali IVVP pre integrovaných žiakov, v škole nepracoval špeciálny pedagóg napriek vysokému počtu evidovaných žiakov so ZZ. V ďalšom subjekte nevzdelávali žiakov s mentálnym postihnutím podľa príslušného vzdelávacieho programu, v učebnom pláne špeciálnej triedy bol prekročený celkový týždenný počet hodín, vyučovanie v špeciálnej triede malo nevyhovujúcu úroveň.

K zisteným závažným nedostatkom patrí v neplnoorganizovanej škole málo vyhovujúca úroveň vyučovacieho procesu a v ďalšom subjekte nezabezpečenie vzdelávania všetkých žiakov z MRK v triedach s majoritnou populáciou. Škola vzdelávala 329 žiakov, z nich bolo 229 z MRK. Vzdelávanie 146 rómskych žiakov sa realizovalo v zmiešaných triedach a pre 83 bolo zriadených 6 vyhradených tried s nižším počtom žiakov, v ktorých sa vzdelávali aj 10 žiaci so ŠVVP s diagnostikovaným ľahkým stupňom mentálneho postihnutia. Školská inšpekcia zistený stav posúdila ako neopodstatnené vylúčenie rómskych žiakov z hlavného vzdelávacieho prúdu vytváraním vyhradených tried a nezabezpečením vzdelávania v triedach spolu s majoritnou populáciou.

Záver

Úroveň vypracovania a obsahová úroveň školských vzdelávacích programov v 40 % škôl prispeli k vytváraniu podmienok pre reálne uskutočniteľnú integráciu a inklúziu žiakov zo SZP do procesu vzdelávania. Naopak takmer v 15 % subjektov do základného dokumentu nezpracovali stratégiu a smerovanie školy k inkluzívnemu vzdelávaniu, aj keď deklarovali vykonanie zmien v prístupe vo vzdelávaní k žiakom zo SZP a čiastočne charakterizovali ich špecifické potreby. Nedostatky zistené v učebných plánoch v 46 % škôl a v učebných osnovách v 30 % škôl mali negatívny dopad na kvalitu vzdelávania žiakov. Medzi závažné nedostatky v tejto oblasti patrilo najmä nevzdelávanie žiakov so zdravotným znevýhodnením podľa príslušného vzdelávacieho programu a tiež nevypracovanie IVVP pre začlenených žiakov. Pri charakterizovaní podmienok výchovy a vzdelávania žiakov zo SZP sa pedagógovia zamerali na uvedenie vzdelávacích bariér, ktoré vyplývali z chudoby a sociálneho vylúčenia rodín žiakov, zo zanedbávania výchovy a vzdelávania, z absencie domácej prípravy, z nízkej vzdelanostnej úrovne rodičov. Často konštatovali aj absenciu predškolskej prípravy v materskej škole, ale nultý ročník v školách nezriadili. Len zriedka boli v ŠKVP opísané aj konkrétne opatrenia na eliminovanie uvedených bariér.

Riaditelia niektorých škôl riešili výchovno-vzdelávacie problémy žiakov so ZZ ich vyčlenením z obvyklého prúdu vzdelávania a zaradením do vytvorených špeciálnych tried. Riaditeľ a škôl zdôvodňovali takúto formy vzdelávania tým, že ju realizujú na základe diagnostikovaného zdravotného znevýhodnenia žiakov, odporúčania príslušného poradenského zariadenia i v záujme zlepšenia ich vzdelávacích výsledkov a osvojenia si sociálnych návykov žiakov.

Pozitívne možno vnímať prejavovaný záujem viacerých pedagógov prispieť ďalším seba vzdelávaním špecificky zameraným na výchovu a vzdelávanie žiakov zo SZP k skvalitneniu procesu ich edukácie. Vyskytli sa aj subjekty (7 %), v ktorých nevenovali ďalšiemu vzdelávaniu pedagogických zamestnancov s takýmto smerovaním adekvátnu pozornosť. V činnosti metodických združení a predmetových komisií v 30 % škôl absentovali aktivity zamerané na interné vzdelávanie členov reagujúce na aktuálne dianie v škole či na uplatňovanie inkluzívneho vzdelávania žiakov školy.

V pedagogických kolektívoch vnímali spoluprácu s rodičmi viac v negatívnom kontexte ako pozitívne. Pre jej skvalitňovanie sa niekde spoliehali na prácu asistentov učiteľa priamo v teréne s rodinami žiakov alebo využívali osvedčené metódy zapojenia zákonných zástupcov do diania v škole. Viaceré školy však neprejavili väčšiu iniciatívu pri hľadaní možností ako efektívnejšie kooperovať so zákonnými zástupcami žiakov.

Subjekty ponúkali v čase mimo vyučovania pre žiakov zo SZP prácu v atraktívnych záujmových útvaroch rozvíjajúcich ich nadanie, často zaraďovali aj útvary na rozvoj digitálnych zručností. Vzhľadom na slabšie vzdelávacie výsledky žiakov chýbali v ponuke útvary v oblasti rozvíjania komunikácie, technických spôsobilostí alebo exaktného zamerania na doučovanie jednotlivcov v konkrétnych vyučovacích predmetoch. Žiakom primárneho vzdelávania možnosť pripravovať sa na vyučovanie ponúkali školské kluby detí. Navštevovalo ich však nízke percento rómskych žiakov zo SZP. Len v jednej zo škôl počas realizácie projektu MRK sa podarilo do celodenného výchovného systému zapojiť viac ako polovicu z evidovaných žiakov zo SZP a žiakom, ktorí ukončili povinnú školskú dochádzku v nižšom ako 9. ročníku, ponúkli možnosť získať nižšie stredné vzdelanie.

Personálne, priestorové i materiálno-technické podmienky výchovy a vzdelávania boli v školách zabezpečené na dobrej úrovni. Nízka odbornosť vyučovania bola zistená v 19 % subjektov. Výrazným nedostatkom v tejto oblasti bolo nesystematizovanie miesta špeciálneho pedagóga v školách s vyšším počtom žiakov zo SZP so ZZ. Telocvičňu nemali vybudovanú prevažne v neplnoorganizovaných školách a bezbariérovú úpravu zrealizovalo popri stavebných úpravách školských budov 28 % škôl. Vybavenie materiálmi prostriedkami výchovy a vzdelávania bolo v niektorých subjektoch až nadštandardné, a to najmä v oblasti zabezpečenia prostriedkov IKT. Ojedinele chýbali školám učebnice alebo mali nedostatok učebných pomôcok, niekde boli opotrebované, zastarané.

Vyučovacie hodiny v kontrolovaných 88 školách vykazovali rovnaké pozitívne i negatívne parametre v porovnaní s ostatnými školami, v ktorých boli vykonané inšpekcie. Výchovno-vzdelávacie procesy mal v 2 ZŠ málo vyhovujúcu úroveň. Vo výchovno-vzdelávacom procese učitelia prihliadali na kultúrnu identitu, jazykové zručnosti, osobitné potreby žiakov z MRK, ale pedagogické stratégie, špecifické vzdelávacie metódy, inkluzívne metódy edukácie, ktoré by zodpovedali individuálnym edukačným potrebám žiakov zo SZP neuplatňovali. Hendikepy jednotlivcov s nižšou mierou manuálnej zručnosti alebo väčším vedomostným deficitom eliminovali využívaním osvedčených metód vyučovania a na viacerých hodinách dokázali zmysluplnou činnosťou zaujať žiakov. Aj keď vytvorené edukačné prostredie na viacerých školách poskytovalo žiakom rovnaké podnety na rozvoj osobnosti v sociálnej i v kognitívnej oblasti, viacerí žiaci zo SZP dosahovali nižší pokrok vo vzdelávaní ako ich rovesníci z majoritnej populácie.

Štátna školská inšpekcia uložila v kontrolovaných školách podľa závažnosti zistených porušení všeobecne záväzných právnych a interných predpisov **odporúčania** a **opatrenia** k odstráneniu zistených nedostatkov.

Výrazne pozitívne zistenia

- empatický prístup učiteľov
- pravidelné monitorovanie školskej dochádzky žiakov
- vytváranie podmienok na sebarealizáciu žiakov v záujmových útvaroch
- zapájanie škôl do projektov zameraných na zvyšovanie vzdelanosti a odstraňovanie segregácie žiakov z marginalizovaných rómskych komunít

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

- stimulácia pedagogických zamestnancov k intenzívnejšiemu a efektívnejšiemu oboznamovaniu sa s princípmi inkluzívneho vzdelávania a jeho aplikácie s cieľom zabezpečiť žiakom s rôznymi špecifickými potrebami rovnocenný prístup ku kvalitnému vzdelávaniu
- charakterizovanie a konkretizovanie v školských vzdelávacích programoch účinných pedagogických stratégií, organizačných foriem, špecifických metód výchovy a vzdelávania žiakov zo SZP
- zvýšenie potenciálu inkluzívneho vzdelávania implementovaním špecifických vzdelávacích metód do výchovno-vzdelávacieho procesu
- zabezpečenie vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov v oblasti výchovy a vzdelávania rómskych žiakov a v znalosti rómskeho jazyka
- minimalizovanie jazykovej bariéry žiakov využitím rómskeho jazyka ako pomocného jazyka vo vyučovaní
- zapracovanie prierezovej témy multikultúrna výchova do ŠkVP a jej dôsledné využívanie v edukácii
- zintenzívnenie monitorovania správania žiakov v záujme predchádzania vzniku negatívnych prejavov
- výraznejšie zaangažovanie zákonných zástupcov do aktivít školy

Odporúčania a podnety

Riaditeľom základných škôl

- zabrániť vzniku pro-segregačných praktík v školách
- dôsledne uplatňovať v edukačnom procese obsah a ciele multikultúrnej výchovy
- zabezpečiť vzdelávací proces učiteľmi a asistentmi učiteľov, ktorí ovládajú rómsky jazyk, minimalizovať využitím rómskeho jazyka komunikačné zábrany žiakov
- predchádzať pravidelným monitorovaním prejavom rizikového správania žiakov, dôsledne ich oboznamovať s podmienkami na zaistenie ochrany pred násilím a šikanovaním
- realizovať celodenný výchovný systém
- rozšíriť ponuku záujmových útvarov so zameraním na rozvoj poznávacích i technických spôsobilostí žiakov
- podporovať vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov v oblasti výchovy a vzdelávania žiakov zo SZP
- podporovať zapájanie školy do projektov zameraných na skvalitnenie výchovno-vzdelávacej práce so žiakmi zo SZP

Metodicko-pedagogickému centru

- vzdelávať pedagogické kolektívy priamo v školách, ponúkať také formy a zameranie vzdelávania, ktoré by boli nápomocné pri eliminovaní konkrétnych aktuálnych problémov vo vzdelávaní žiakov zo SZP

- zaradiť do ďalšieho vzdelávania pedagogických i odborných zamestnancov, asistentov učiteľa témy inkluzívneho vzdelávania, témy smerujúce k podpore rozvíjania profesionálnych zručností zameraných na znalosť rómskeho jazyka a na prácu so žiakmi z marginalizovaných rómskych komunít

Školským zariadeniam výchovného poradenstva a prevencie

- kooperovať so zamestnancami úradu práce, sociálnych vecí a rodiny pri vypracovaní posudkov žiakov zo SZP v oblasti monitorovania ich sociálneho prostredia (potvrdenie nezamestnanosti rodiča, posúdenie neštandardných bytových podmienok, poskytnutie primeranej výživy) v záujme objektívneho zisťovania príčin zaostávania žiakov

Štátnemu pedagogickému ústavu

- vypracovať model inkluzívneho vzdelávania a vymedziť jeho základné princípy
- vypracovať systém konkrétnych opatrení nápomocných pri odhaľovaní špecifických špeciálnych potrieb žiakov a navrhnúť spôsoby ich aplikácie
- vypracovať metodický materiál obsahujúci charakteristiky špeciálnych vzdelávacích metód, spôsob ich uplatnenia a opis efektívnych foriem organizácie vyučovania s využitím rôznych kooperatívnych foriem edukácie žiakov zo SZP